

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 22. junija 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Srednja Evropa, vzhodna skupina in naša prihodnost

1.

Sporazum med Francijo in Nemčijo je zaenkrat nemogoč; celo zaradi Saarskega ozemlja je bila odločitev težka, kaj pa šele vprašanje o razorožitvi. Zato je pomaknjeno težišče evropske Politike v Podonavje, kjer mislijo, da je edino mogoče politično kaj takega ustvariti, kar bi pomagalo tudi drugim iz gospodarske in politične stiske.

Del Podonavja, da celo še bolj Srednje Evrope in sicer zelo važen del je tudi slovenska zemlja, vse ozemlje 25 tisoč stirijskih kilometrov, kjer strnjeno prebivajo Slovenci, predvsem tudi tisti, ki si jih je podvrgla Italija, pa tudi tisti, ki so ostali v Avstriji. Po slovenskem ozemlju gre pot do morja iz sicer manjših, pa najbolj razvitih in najgostejše obljudenih malih držav srednjeevropske skupine. Gre pa tudi pot do Adrije in po Adriji naprej na vzhod iz Nemčije, ki je s 64 milijoni ljudi po številu prebivalstva najmočnejša evropska država.

V Podonavju so nastale tri politične skupine: Mala zveza, Balkanska zveza in Rimska zveza.

Za nas so važne vse tri, ker je slovensko ozemlje pri vseh treh ali posredno ali pa neposredno prizadeto. Gospodarske načrte hočejo uveljavljati v najbližjem času, prav za prav jih že izvajajo. Balkanska zveza v resnici ne sega samo v Podonavje, njeno težišče je predvsem Balkan, ima pa tudi za Podonavje pomen, ker imata dve pogodbeni državi, Jugoslavija in Romunija z Balkansko zvezo zavarovane meje na Balkanu. Res je pa, da Bolgarija do danes še ni v Balkanski zvezi in zato jugoslovanske in romunske meje proti Bolgariji še niso s pogodbo zavarovane. Balkanska zveza ima predvsem le namen, da ohrani sedanje stanje na Balkanu. Države, ki so podpirale balkanski dogovor, imajo brez Turčije, torej Grčija, Romunija in Jugoslavija skupaj 44 milijonov prebivalcev.

Mala zveza, ki je prava zveza držav, ker nastopajo pogodbenice skupno in dogovorno v vseh važnih zunanje-političnih zadevah, je skupina, ki sega v resnici v Srednjo Evropo, posebno ker je Češkoslovaška interesirana v Srednji Evropi bolj kot v pravem Podonavju; Češkoslovaška, Jugoslavija in Romunija, ki so Mala zveza, štejejo skupaj 45,8 milijonov ljudi. Mala zveza ima namen, ustanoviti tudi gospodarsko skupnost, kolikor je pač mogoče, čeprav je nemogoče, da bi spečavali Jugoslavija in Romunija poljske pridelke v Češkoslovaško kot bi jih morale, če bi hotele imeti od zveze gospodarske koristi.

Rimska zveza, ki je najnovejša skupina in je nastala s podpisom rimske pogodbe med Italijo, Avstrijo in Madjarsko, je proti teži Mali zvezi in naj bi po izjavah udov Rimske zveze omogočila pogajanja z Malo zvezo za zblizanje podonavskih držav, ker sta se doslej Avstrija in Madjarska izogibali podonavski zvezi, ko sta bili nasproti Mali zvezi prešibki in bi v zvezi podonavskih držav utonili. Rimska zveza, v kateri je tudi Italija, ki je povrh velesila, šteje skupaj 56,8 milijonov prebivalcev, tedaj za eno petino več kot Mala zveza, čeprav Avstrija in Madjarska nimata po mirovnih pogodbah pravice do oboroževanja. Rimska zveza ustvarja gospodarsko skupnost.

2.

Poljedelske države so navezane na izvoz kmetijskih pridelkov, če hočejo svoje gospodarstvo spraviti v ravnotežje in če naj se povzdigne življenska raven njih prebivalstva. V Jugoslaviji (gre za žitne pokrajine, kar Slovenija ni in nikdar ne more biti, ker je slovenska kmetija zaradi značaja zemlje, podnebja in razdelitve posesti čisto nekaj drugega kot južni kraji) in v Romuniji je glavni pridelek žito, t. j. pšenica in koruza. Prav tako je na Madjarskem. Romunija je pridelala

l. 1933 pšenice 32,4 milijonov kvintalov (na ha 10,4 kvintalov), izvozni prebitek pa je bil le 63 tisoč kvintalov. Jugoslavija je l. 1933 pridelala 26,28 milijonov kvintalov pšenice (na ha 12,6 kvintalov), izvozni prebitek je pa bil 169 tisoč kvintalov. Madjarska je pa, čeprav ima več kot polovico manjše ozemlje kot Romunija in je več kot tretjino manjša od Jugoslavije, pridelala 24,53 milijonov kvintalov pšenice l. 1933 (na ha 15,4 kvintalov), izvozni prebitek je pa bil 5158 tisoč kvintalov. Koruze so pridelali leta 1933 Romunija 46,66 milijonov kvintalov, Jugoslavija 36,55 milijonov kvintalov, Madjarska pa 17,66 milijonov kvintalov, izvoznega prebitka pri koruzi so pa imele l. 1933 Romunija 9,72 milijonov kvintalov, Jugoslavija 4,47 milijonov kvintalov, Madjarska pa 1,69 milijonov kvintalov. Madjarska je torej pridelala na ha eno tretjino več pšenice kot Romunija in eno petino več kot Jugoslavija ter je imela izvoznega prebitka pri pšenici dvaindvajsetkrat več kot Romunija in Jugoslavija skupaj, pri koruzi je pa imela l. 1933 Romunija izvoznega prebitka okoli eno devetino vsega pridelka, približno ravno toliko Jugoslavija, Madjarska pa okoli eno desetino vsega pridelka.

Poljedelstvo se je torej neprimerno bolje izplačalo v Madjarski kot v Jugoslaviji ali Romuniji.

Zaradi tega je čutil slovenski mali kmetovalec, ki prideluje veliko dražje in težje kot banaški, slavonski, mačvanski, pritisk iz južnih krajev na cene svojih skromnih pridelkov, s katerimi je včasih preskrbeljaval za primerne cene tudi Trst in Pulj poleg bližnjih slovenskih mest. To gospodarsko pogrezanje slovenskega kmeta, ki predstavlja kakih 65% vsega ljudstva v Sloveniji, pa vleče za seboj v prepad tudi slovenskega trgovca, obrtnika in svobodne poklice, pa tudi delavstvo in industrijo, zlasti tisto, ki dela za ožjo domačo potrebo. Kmetijske cene v Sloveniji so bile pritisnjene navzdol tudi zato, ker je padel od l. 1927 do l. 1931 skupni tuzemeljski izvoz živine od 151.000 glav na 109.000, zaradi česar je začela pritiskati cena slabše živine iz južnih krajev, ko ni bila izvožena, na ceno boljše živine pri nas. Madjarska je izvozila l. 1927 71 tisoč, l. 1931 pa 101 tisoč glav živine.

Rimska zveza je pa tako imenovane »trikotne pogodbe«, ki so že prej obstajale med Italijo, Avstrijo in Madjarsko in ki so dajale vsem tem državam za izvozno blago olajšave pri kreditih, močno poglobila in močno povečala medsebojni trgovski promet. Madjarski uvoz pšenice v Avstrijo je sedaj neomejen. Zaradi tega nastala pasivnost avstrijske trgovske bilance bo pa pokrita z večjim izvozom iz Avstrije v Italijo in predvsem bo povečan v Italijo izvoz avstrijskega lesa, ki je znesel že l. 1933 nad 33 milijonov šilingov, tako pa bo aktivnost avstrijske trgovine z Italijo, ki je znašala že dosedaj skoraj 40 milijonov šilingov, precej povečana. Iz italijanskega trga izpodriva slovenski les predvsem Avstrija.

Rimska zveza torej ustvarja v resnici gospodarsko skupnost med pogodbenimi državami te zveze in gospodarsko krepi Avstrijo in Madjarsko, ki sta pravi podonavski in srednjeevropski državi ter jih tesno priklepa na Italijo, s katero bosta postali ne le politična, ampak tudi gospodarska enota, ki bo sama od sebe delovala na okolico.

3.

Na vzhodu Evrope nastaja, če ni že popolnoma narejena, dardanelska skupina, ki sega tudi na južni vzhod Evrope, ima pa vpliv na Podonavje in v Srednjo Evropo. V maju je bil grški zunanji minister Kondylis v Ankari, turškem glavnem mestu. Dogovoril se je s Turčijo, da bo skupaj z Grčijo vojaško utrdila mejo v Traciji — kar po-

meni zavarovanje zoper severni dve sosedi — in to kljub besedilu lausanske mirovne pogodbe. Dogovorjeno je bilo v Ankari med Turčijo in Grčijo, da bo Turčija militarizirala dardanelsko morskno ožino v nasprotju z določbami lausanske pogodbe. Turčija bo torej Dardanele zaprla, če bo hotela, ako bi nastali vojni zapletljaji. Turški zunanji minister Ruždi-bej je bil pred nekaj tedni v Bukarešti, kjer se je pogajal zaradi pristopa Romunije v dardanelsko skupino. V Bukarešti je bil pa tudi poljski zunanji minister Beck, ki je Romunijo pridobival za sporazum s Sovjeti, da bi tudi Romunija ne imela interesa na tem, da bi morale biti Dardanele odprte, če bi bila vojna. Bolgarija ima odprto pot v dardanelsko skupino ali pa v balkansko skupino, kamor bo hotela iti. Dardanelska ali črnomska skupina obsega sedaj torej Grčijo, Turčijo, Poljsko in Romunijo in ima brez Turčije nad 54 milijonov prebivalcev, ima sicer predvsem vojaške namene, sega pa tudi zaradi Romunije v Podonavje.

Dardanelska skupina ima za prihodnost velik pomen, ker je zopet spravila na dan vprašanje morske poti in izhoda v Sredozemsko morje, za katero se je potegovala stara velika Rusija na življenje in smrt. Nekaj podobnega, čeprav v manjšem obsegu kot dardanelsko vprašanje, je pa vprašanje dostopa vsega jadranskega zaledja iz Srednje Evrope do morja skozi največje jadransko pristanišče, Trst. Dardanelska, 54 milijonska skupina ima poleg vojaškega tudi gospodarsko ozadje, saj ima Poljska že sedaj tržišča v orientu in misli celo na kolonije. Poljske ni v Mali zvezi, je v precej napetem razmerju s Češkoslovaško in značilna je ugotovitev Chappedelaina v francoskem parlamentu, da se Francija najbrž ne bo mogla več zanašati na poljsko zavezništvo. Poljska je pridobila zase tudi baltiške države, tako da je z njimi v dardanelski skupini zvezanih 62 milijonov Evropejcev. Poljska izvažala les, premog, mineralna olja, cin, tkanine, živino itd. v velikih množinah.

4.

Italija je z rimsko pogodbo dovolila v Trstu pristanišče Avstriji in Madjarski, ponuja pa pristanišče v Trstu tudi Češkoslovaški, ki je poslala dr. Beneša v Rim. Ali samo zaradi tega, da bi imel Trst, ki stalno peša, nekaj več prometa? Vzhodnoevropsko dardanelsko skupino bodo čutili gospodarsko vsi v Sredozemskem morju. Nele politično-dardanelska skupina je narejena zoper italijanske interese, kar so poučeni ljudje izdali — ampak tudi gospodarsko ima Italija in rimska skupina posebne namene s Trstom in tržaškimi pristanišči za države tržaškega zaledja. Železniški radij Trsta sega do Budjejevic in Češkoslovaška ne more že iz političnih vzrokov računati trajno s pristaniščem v Hamburgu. Srednjeevropske male države bodo navezane na Trst. Iskale pa bodo najkrajšo pot do Trsta, če naj tekmujejo dardanelski skupini, ki bo v Sredozemskem morju in na vzhodu zaradi naravnega bogastva in različnosti izvoz. pridelkov (Poljska ima tudi industrijo!) njih naravni tekmeč. Železniška zveza iz Madjarske čez Dunajsko Novo mesto je čez Bruck, St. Vid ob Glini, Beljak, Pontebo in Udine v Trst za 40% daljša kot čez Čakovec, Pragersko in Ljubljano. Tudi železniška zveza iz Avstrije po ovinku čez Beljak, Pontebo in Udine v Trst je velikanski ovinek v primeru z zvezo Maribor, Ljubljana, Trst. Zato bo štel celo slovensko ozemlje, ko se bo začela rimska in srednjeevropska skupina gospodarsko razvijati. Pokazalo se bo, da je vse slovensko ozemlje od Trsta do St. Ilja geopolitična enota, geopolitična skupnost kot tranzitno ozemlje, brez katerega se Trst ne bo mogel prav uveljaviti kot pristanišče za zaledje, ki sega do Krkonošev, in da se geopolitična slovenska enota od St. Ilja do Trsta ne da deliti v dva ali tri pasove. Odpasti bodo morale vse ovire carinskih mej in razlike železniških tarif, nekako po panevropskem načrtu: popolnoma prost promet.

X.

Vsak Slovenec naj bere tednik „Slovenija“

Gibanje „Boja“

Shodi »Boja« so se preteklo nedeljo zopet vršili v različnih krajih Slovenije. Dva shoda »Boja« sta bila sicer prepovedana, pa le zato, ker sta bila v istih dveh krajih naznanjena dva druga politična shoda. Osrednja organizacija JNS v Belgradu se je izrekla zoper gibanje »Boja«. »Jutro« naprej strelja s težkimi topovi na »Boj« ter zamenjuje še vedno »Bojevnike« in »Borce«.

Naš list je že večkrat poudarjal razliko med slovenskimi Bojevniki in Borci, čeprav glasilo »Boja« tednik »Prelom« trdi, da razlike ni. Slovenski Bojevniki so zrastle na slovenskih tleh in so le zaradi tega, ker je bila slovenska »Zveza bojevnikov« razpuščena, pristopili v skupno organizacijo »Boj«, v kateri so tudi jugoslovanski prostovoljci, invalidi in četniki. Pravila slovenskih »Bojevnikov« so popolnoma demokratična, po pravilih »Boja« pa odloča o vsem le izvršilni odbor »Boja«, kjer pa imajo vodstvo jugoslov. prostovoljci.

Prejeli smo zanimiv dopis, ki ga priobčujemo. Naše slovensko stališče je, da morajo tudi v »Boju« dobiti odločilno besedo slovenske ljudske množice ter naj odločujejo le samo in edino koristi slovenskega ljudstva in pa geslo slovenskih Bojevnikov: »Svoboda, pravičnost, mir!« Dopis, ki smo ga prejeli, ima precej zdravih misli, čeprav je bolj teoretičen sestavek. Glasil se:

»Pozor Borci!

Kakor veter se je razgibalo borčevsko gibanje po vsej Sloveniji, v svojem jedru zgolj — psihološki problem. Zato je potrebno, da si hladnokrvno natakemo naočnike psihološke analize, da zagledamo kristalno in čisto resnico brez vsake čustvene mavrice in vročine. Posebno dva odstavka iz katekizma praktične psihologije si mora nepozabno zapomniti vsak inteligentni Slovenec:

1. Duševno in telesno trpljenje v svetovni vojni in v povojni gospodarski krizi je razrahljalo, oslabilo človeške živce, je povzročilo težko živčno degeneracijo. Prilivanje alkoholne tolažbe pa je to degeneracijo samo pospešilo in povečalo. Z degeneracijo je opešal in zastal logični razum, preplavila ga je prava pravcata povodenj čustev uživanja in samoljubnih, grabežljivih in pohotnih nagonov. Glavno zdravilo živčne degeneracije je izboljšanje gospodarske bede, torej v prvi vrsti zator korupcije in nepoštenja. Pogasiti moramo začasno vsa druga čustva in nagone, a razpihati edino nagon samoohranitve, nagon sebičnosti, potencirane in razumne sebičnosti: hočemo, da se nam bo bolje godilo, duševno in telesno! Izboljšanje gospodarske krize odpravi tudi našo živčno krizo. Uspelo je nekim pefrigancem, da so izkoristili ljudstvo izkoriščevalcem je treba pokazati vrata.

2. Živčna degeneracija je razdelila človeštvo na večino čustvenonagonske mase in na manjšino razumne inteligence. Masa sledi inteligenci kakor čreda pastirju. A žal, da je degeneriral tudi velik del inteligence, in da je degeneracija razdvojila inteligenco samo na dva sovražna tabora, v očetovsko sočutne in razumne voditelje, ki skrbje za narod kakor za lastno družino, ter na kliko degeneriranih voditeljev, ki jih žene slep, nasilen nagon vladohlepne samoljubnosti (demonizma), nenasitne grabežljivosti (kapitalizma) in opičje pohotnosti (seksualizma). Demoničnemu voditelju ali voditeljčki je lastna oseba začetek in konec vsakega dejanja in nehanja, družina ali narod pa nič, ga večjemu le sredstvo njegovega demonizma. Demoničen voditelj je kakor zločinski samomorilec, ki zažge streho nad glavo speče družine, češ, ako moram propasti jaz, naj še druge vrag vzame!

Nevarnost voditeljskega demonizma preprečimo samo s čistim, iskrenim računom in organizacijo boja. Vsaka uspešna borba zahteva organsko razdelitev na komatante, bojevnike na fronti, in na štab (lat. stabulum = tabor), ki za fronto opazuje in pregleduje gibanje na bojišču, odreja pravočasni bojni nastop ali umik posameznih čet, osobito pa kroti medsebojno ljubosumnost in zavist »generalov«. »Slovenija« objavlja ravnokar poučen in zanimiv spis »Generali«, iz katerega je razvidno, koliko nesreč in porazov je zakrivila medsebojna ljubosumnost in zavist generalov. Prav! Mesto mladim, bojevitim generalom je na vroči fronti, v štab pa sodijo stoično dozoreli, z vsem potrebnim preskrbljeni ljudje, ki so preživeli, preboleli že vse človeške otročarije, torej tudi slavo in bogastvo, in pričakujejo samo še zadnjega, najslajšega uspeha, »smrti«, z edino in zadnjo željo, da se organizira tudi njihov narod sebi samemu v korist. Kaj ima človeštvo od tega, če ta ali oni demonični voditelj »nebeško« uživa, ko mu napihuje in šegeče nozdrvi dim kadila?

Borci, pozor! Razdelite delo med generale in štabno vodstvo! Pazite na demonične voditelje in voditeljčke, agente provokaterje, da ne razbijejo enotne fronte Slovenije. Čisti računi pa podnetijo in okrepijo požrtvovalni pogum vseh voditeljev. Z bojem se delo ne konča. Glavno delo obnove in regeneracije se začne po zmagi. Razcepljenost v malem narodu vodi do samouničenja.

Nasprotij in diferenc na svetu ne bo nikoli konec, ker je bistvo razvoja in življenja diferencialna

cija z istočasno harmonizacijo diferenc. Medsebojna nasprotja moramo razumeti, a nikoli pozabiti.

Prečital sem razboriti in zanimivi članek g. Fr. Radeščka »V novo stavbo vekotrajno ogrodje« (»Slovenija«, dne 15. jun. 1934), ki razodeva mnogo zdrave in daljnovidne kritike.

Conditio sine qua non uspeha ostane: neprestano, neumorno poudarjanje in prihijanje praktičnega značaja v pokretu. Inter arma silent Musae! Ko gre za vsakdanji kruh ljudstva in gospodarsko krizo, ni časa za teoretične programe in teoretično borbo.

Praktični in nadstrankarski program obsegaj neodložljive zahteve dneva. Praktični in nadstrankarski tečaj ad hoc naj vodi začasno koncentracijo gospodarskih in kulturnih sil, dokler ne pojenja gospodarska kriza. Po končani krizi ga naj nadomestijo zopet strankarski programi! V praktični in nadstrankarski program ad hoc naj se sprejmejo na pr. sledeče točke: 1. moralna obnova (regeneracija) ljudstva na podlagi pozitivnega krščanstva; 2. enakopravnost slovenskega, ustavno z jamčenega državnega jezika; 3. univerzitetna knjižnica in dopolnitev univerze z vsemi fakultetami moderne univerze; 4. pobijanje brezposelnosti; 5. mobilizacija denarja s čeki ali »notranjimi« bankovci na osnovi domačega, produktivnega kredita itd. Same nujnosti, ki jih nobena politična

stranka ne more sama izvesti. To je mogoče samo vsenarodni koncentraciji ad hoc v obliki nujne akcije, kakršne se snujejo o priliki velikih elementarnih katastrof. In danes nas ograza najnevarnejša, gospodarska katastrofa! Začasno vodstvo vsenarodne koncentracije mora principialno in absolutno izključiti vse osebe, ki so se kakorkoli kompromitirale v preteklih borbah. To je vendar nujen in vsenaroden, po številkah našet program, kateremu ne more noben normalen in pošten človek ugovarjati! Vsenarodna koncentracija bo zajemala vso moč samo iz ljudskega zaupanja, ki ga ne more vzeti nobena »poteza peresa« kake centrale, kakor dobro pripominja g. Fr. Radešček. Tudi slovenski dobrovoljci se morajo emancipirati in se zasedrati v ljudskem zaupanju!

Priodni razum danes nikomur ne zaupa, ki nekritično govori o demokraciji (večinskem principu). Večen ostane ideal zdrave demokracije! Vsa moderna kriza pa je nastala baš zaradi tega, ker je kapitalizem povzročil nevarno obolenje in degeneracijo demokracije. Najprej mora torej ozdraveti bolna, degenerirana demokracija! — Borec. *

K tem mislim in besedam dostavljamo, da mora vsako gibanje množic zrasti iz globine, če naj ima kaj pomena, in naj rodi dober sad. Pri nas mora zrasti seveda iz slovenskih korenin, iz globočin slovenske duše in slovenske zemlje, zastopati mora koristi slovenskega človeka v politiki, gospodarstvu in kulturi z vsem slovenskim izročilom in tradicijo.

Slovenska Krajina

(Misli ob zahtevi popolne gimnazije v Soboti.)

Če hočem predočiti gospodarsko, socialno in kulturno sliko Slovenske krajine v preteklosti in sedanosti, moram navesti vsa vrsteča si dejstva, ki posredno oz. neposredno označujejo bistvo vsega življenja te pokrajine, ki do osvobojenja ni imela vsega, kar ji je pripadalo in kar bi ji pripomoglo do svobodnega razmaha bodisi kulturno, gospodarsko, bodisi socialno. Zato je nujno, da v kratkih bežnih slikah zgradim na podlagi objektivnih gledanj po vrsti dogodke v organsko celoto in podam svetu, da si jih potem svet ogleda in razsodi, ali so zahteve po popolni gimnaziji upravičene.

Slovenska Krajina, ki je začela živeti šele po osvobojenju in ki je bila premnogokrat gledana skozi kritično oko in so ji nadeli celo izraz »Sibirija«, bi pač zaslužila vso tisto pozornost, s katero je slovenska javnost sledila dogodkom v drugih slovenskih predelih.

Ako torej nastopa sedaj mladina Slovenske Krajine za pravice, ki grede tej zemlji, ki jih preteklost ni dala radi madžarskega šovinizma in ki jih sedanost mora dati, potem je razumljivo, da nastopa mladina, kajti Prekmurje hoče dati svoj delež h kulturni, socialni in gospodarski obnovi v Slovenije.

V ospredju sta dve važni razdobji: Doba pred osvobojenjem in čas po osvobojenju.

Doba pred osvobojenjem.

Po prihodu Madžarov v Panonijo se je začela raznarodovalna politika slovenstva skozi stoletja in stoletja. Obroč okrog meja slovenskega življa se je vedno bolj manjšal in ob Blatnem jezeru, kjer je bilo nekoč središče slovenstva, je zagospodoval Madžar. Tako vidimo v preteklem stoletju Slovence le še v Rabski dolini okrog Monoštra in dalje proti jugu, toda v smeri jugovzhoda vedno intenzivnejši izpad raznarodovalne politike madžarstva.

Doba reformacije in protireformacije je kot živ mejnik v obrambi slovenstva proti madžarstvu. Pisana beseda Mikloša Küzmiča in Štefana Küzmiča pomeni dvig v narodno-kulturnem oziru in obenem možnost obstanka slovenskega življa v predelu sedanjega Prekmurja in Rabske doline.

Po l. 1900 pa vidimo naenkrat silovit sunek madžarizacije. Povsod se je hotelo doseči popolno pomadžarjenje slovenskega življa in začelo se je sistematično po osnovnih šolah. Le prvi razredi so bili kot nekaki utrakvistični razredi, od drugega razreda naprej je bil pouk obvezno madžarski.

Še dalje gre prosvetna uprava na Madžarskem. V Kisku (Közsegu) ustanove fond za slovenske kat. dijake, in ustanovitev gimnazije v Monoštru naj bi služila za pomadžarjenje bodoče inteligence.

Le s tega stališča je potem razumljiv sovražni nastop proti slovenskim bogoslovcem v Subotišču (Szombathely) in nadevek: Panslavisti.

Nastop dr. Ivanóczyja in njegovih sodelavcev Sakovića, Bašče, obeh Kleklov in Kūharjev je popolnoma upravičen, in tako vidimo rojstvo »Kalendarja«, »Marijinega lista« in »Novin« za kat. slovenski živelj v Prekmurju. Velikanski je ta uspeh v kulturnem in narodnem oziru za tisto dobo. S tem je nastopila kat. duhovščina v boj za obrambo slovenskega kat. življa.

Protestantovska cerkev v Prekmurju je prav tako po zgledu svojega velikega Mikloša Küzmiča uvedla v cerkev narodni jezik.

Po l. 1910 je bil silovit naskok madžarstva na slovenstvo. Uradni jezik je bil samo madžarski, za »Vende« so uporabljali tolmače.

Le cerkev je ostala še slovenska.

Gospodarsko je bil slovenski živelj pod nadvlado grofov. Tlaka je bila obvezna, obdavčenje se je vršilo brez sistema, za higieno in socialno zboljšanje se sploh ni gledalo oz. v taki meri, da je bilo popolnoma neopazeno.

Politično je bilo ljudstvo nepoučeno, in ni čudno, da so glasovalci dali svoje glasove tistemu, ki je več plačal.

Ljudstvo je imelo torej le dolžnosti, pravic nobenih.

Obroč okrog slovenskih vasi je bil stisnjen na minimum in tako sledi kot prva posledica tega preobljudenost. Madžari so jim onemogočali naseelitev v notranjih delih države, obratno so pa naseljevali in ustanavljali kolonije med slovenskimi vasmii.

Posledica preobljudenosti je bilo tudi izseljevanje v Ameriko in odhajanje na sezonsko delo na veleposestniške marofe v Slavoniji, Bački in Banatu.

Najhujša je bila doba za slovenski živelj za časa režima Béle Kuna. Ljudstvo, izčrpano že med vojno, duševno razruvano, je stokalo pod rdečimi teroristi. Kar je imel kmet, ni bilo njegovo, in so mu jemali vsak čas za malenkostno odškodnino. Cerkve so ostajale brez duhovščine, ker so duhovnike odganjali oz. zapirali.

Posledica: Skoraj popolno izčrpanje, gospodarsko in kulturno.

Tedaj je nastopila doba, ki je zajela tudi voditelje Prekmurcev. Stopili so na pozornico in zahtevali v pogajanjih popolno avtonomijo za Prekmurje s svojim ministrstvom in gimnazijo v Soboti.

In baš v ta čas je prispela novica, da je Prekmurje, zastopano po dr. M. Slaviču v Parizu, dodeljeno Jugoslaviji.

Prekmurje se je prekvasila z idejo osvobojenja in prihod jugoslovanske vojske je narod v avgustu l. 1919 pozdravil.

Čas po osvobojenju.

Nastopil je trenutek, ki je bil najbolj primeren za preporod slovenstva v Prekmurju. Ljudstvu je bil dan pogoj samoohranitve, nadvlada Madžarov je odpadla.

Zahteva voditeljev po ustanovitvi gimnazije v Soboti je postala čin in v oktobru je bil odprt prvi razred slovenske gimnazije.

Le nekaj je bilo, kar je našlo Prekmurce popolnoma nepripravljene: pogrešali so zavedno laično inteligenco.

In sprožilo se je drugo važno vprašanje: sezonsko delavstvo.

Politična in prosvetna uprava sta delali vsaka po svojih načrtih, zato je bilo marsikaj pogrešeno. Vsekakor bi se moralo v tistih časih posvečati radi posebnosti razmer Prekmurja večjo pažnjo, kajti s tem bi bil pravilno pojmovan značaj Prekmurca. Vsi nedostatki, ki so se pojavljali v šolstvu in gospodarstvu, bi se bili z lahko odpravljali, in tako ne bi bilo pritožb zoper nove razmere: Kajti tiha in skromna je narava našega človeka. Ljubezen do zemlje, na kateri se je rodil,

delal in trpel, ga je oklepala in vodila v življenje. In bistveno s to zemljo v zvezi so bili od strani Prekmurcev vsi dogodki, ves kulturni, narodni in gospodarski razvoj gledani in kot taki tudi sprejeti.

V kulturnem oziru je ljudstvo ostalo v Prekmurju na svojem stališču in je bilo le težko dostopno za ustanovitev prosvetnih društev. Vse novosti je sprejemalo s skeptičnim očesom in morda je bil prav v tem vzrok nepravilnega pojmovanja značaja Prekmurca od strani došlega uradništva.

Gospodarska obnova, ki je sledila osvobojenju, nove prilike, zaposlitev sezonskih delavcev v državi in izven države je rodilo uspehe.

Važnejše vprašanje je postala agrarna reforma. Koliko je bila v Prekmurju pravilno pojmovana in pravilno izvedena, je vprašanje zase.

Razmere so se počasi konsolidirale, dokler ni nastopil čas l. 1925 borbe za obstoj soboške gimnazije.

In prav v to borbo se je vrglo ljudstvo brez omahovanja. V svoji gimnaziji je videlo ljudstvo osredotočene vse pridobljene pravice. Česar niso hoteli dati Madžari, so dali Slovenci. Zato je ljudstvo zaupalo in bilo ob vsaki priliki tudi navdušeno.

OPAZOVALEC

Slovenski akademiki v borbi za vseučiliško knjižnico!

Z ozirom na poročilo o obnem zboru akad. akcije za univerzitetno knjižnico v 22. številu »Slovenije«, ki ni bilo popolnoma jasno in točno,* podaja odbor Akcije za univ. knjižnico sledeče dopolnilo:

1. Občni zbor, ki se ga je udeležilo nad 350 akademikov, je soglasno sprejel z ogorčenjem na znanje dejstvo, da nočejo zadostiti osnovni potrebi slovenskega vseučilišča, ki ga brez knjižnice nikdar ne moremo šteti za popolno.

2. Ravno tako je občni zbor soglasno začrtal akciji smer, po kateri naj vodi borbo za postavitev vseučiliške knjižnice: Za postavitev knjižnice ne bomo prosjali, ampak vedno in povsod njeno postavitev zahtevali! Postavitev knjižnice namreč ne moremo imeti za podeljeno nam dobroto, ampak za zadostitev naši skromni pravici. Zato bi bilo nezmišljeno, da bi postavitev knjižnice zvrnili na ramena slovenskega ljudstva s tem, da bi hoteli iz njega iztisniti sredstva za knjižnico.

V smislu gornjih dveh točk je potekel ves občni zbor, kar dokazujejo govori in poročila zastopnikov vseh nastopivših skupin, ki so vsi brez izjeme jasno in odkrito poudarili, da imamo do knjižnice popolno pravico in zato nikakega razloga, da bi zanjo prosjali. To misel so tudi govorniki vseh nastopivših skupin stvarno podprli z navajanjem dokaznih števil, ki jasno govore za smer, ki jo je začrtal občni zbor.

* Ne po naši krivdi. Op. ur.

Stanovska država brez maske

Spisal Vladimir Kostanjevec. 52 str.

Kot druga knjižica »Male biblioteke« je izšla zgoraj naznanjena razprava. Vprašanje stanovske države je danes gotovo živo: saj se skuša z njo vsak »vodnik«, ki se mu ne da ali ki nima sposobnosti, da se uveljavi v demokratični državi. Pisec obravnava vprašanje s stališča gospodarskega materializma in zametuje vsaktero drugo razlago zgodovinskih in družbenih pojavov. Zato mu ostaja prikrito marsikaj, kar je tudi pri zasnovi stanovstva sodelovalo: psihologična in moralna stran vprašanja, ki ga v vseh njegovih odtidenkih gotovo ni mogoče popolnoma mehanično razlagati.

Tehnični napredek in razvoj, kakor si ga zamišlja pisec (str. 42), je gotovo zaželen, toda še nikjer ne dokazan. Kakor je sploh v slikanju razvoja in bodočnosti več trditvev, kot dokazov, več vere, kot znanstvene obrazložitve: propaganda. Toda to le bolj mimogrede, ker ni niti poglobljena niti najvažnejša vsebina knjige, ki si je dala za nalogo, naslikati poskuse nepoklicanih in neizbranih ljudi, da zamamijo za nekaj časa ljudsko trpljenje in nezadovoljstvo z besedo, ki ji manjka vsebina, in da se tako obdrže še nekaj časa v oblasti.

Ali najvažnejša plat sedanje stiske je gotovo gospodarska. In to plat, oziroma podoba stanovske države s tega stališča podaja knjižica z veliko preglednostjo in jasnostjo. Dobro in pravilno je podan avstrijski načrt stanovske države, bolj na kratko, ali vendar tudi izčrpno tudi italijanski načrt. Prav tako je pravilno orisana reakcionarnost sodobnega monopolnega kapitalizma.

Zato bo gotovo knjižico vsakdo s pridom bral, tembolj, ker je spričo res nizke cene (5 Din) vsakomur dostopna. »Mala biblioteka« izhaja mesečno. Celoletna naročnina znaša 48 Din.

Čemu se je torej začela ta borba po popolni gimnaziji v Soboti?

Ljudstvo se je razveselilo, da je njegova najvažnejša kulturna pridobitev poleg svobodnega jezika bila ustanovitev soboške gimnazije — Piemonta Slov. Krajine.

Zato so razumljive te besede:

Naša svoboda je bistveno zvezana z usodo tega našega kulturnega zavoda. Narod brez kulture ne more biti svoboden, in le pri lastnem ognjišču se morejo sreca naše mladine resnično izobraževati in vzgajati. Vse preveč smo preskusili, da bi nam mogel kdo izruvat iz naših sre to prepricanje. Tako smo vrasli v svojo zemljo, da resnično ne moremo drugače. Zahtevamo in prosimo, kar nam pripada. Tisočletna borba za samoohranitev nas je napravila take. V nas je vera, da bo naš kulturni zavod — naša gimnazija — kmalu popolna. Argumentov proti gimnaziji ni, argumentov za njo pa toliko, da je odveč vsaka debata o njeni potrebi. Izobraževati se hočemo v svojem zavodu, ker drugače bo izobraževanje zopet privilegij le imovitejših slojev, oni pa, ki zavoljo gospodarskih razmer ne morejo dati sinov in hčera drugim v šole, bi bili prikrajšani v svojih pravicah.

Zato torej, kar ljudstvo zahteva, naj se mu da! Frano Horvat, techn.

Prepričani smo, da bo na podlagi gornjih vrstic vsakomur jasno stališče in smer, ki jo zavzema novoizvoljeni odbor Akademске akcije za vseučiliško knjižnico.

Odbor Akad. akcije za univerzitet. knjižnico.

Udarec Jesenicam

»Slovenski Narod« pripoveduje, da grozi jese-niškemu delavstvu vnovič nevarnost brezposelnosti in kar je v zvezi z njo. Kajti da se sliši, »da se bo železarna v Zenici z velikimi sredstvi razširila in povečala in to tudi za one izdelke, ki se izdelujejo v drugih podjetjih v državi, v največji meri pa v tovarnah Kranjske industrijske družbe na Jesenicah in na Javorniku, v katerih je sedaj zaposlenih okroglo 2500 delavcev in nameščencev.«

In na koncu zabrenka seveda »Narod« na strune svojega socialnega srca, opozarja »odločujoče činitelje« itd., kar je pač še podobnih vsakdanjih lepotil jugoslovenske uradne žurnaljščine

Zakaj mislimo, da bo težko najti danes tako nepoučenega človeka, ki bi verjel v odkritost tega narejenega javkanja. In tudi mislimo, da je javeljne treba še posebej opozoriti slovenskega človeka, da so ljudje, ki so dovolili sredstva za zeniško železarno, prav natančno tisti in isti, ki izdajajo »Slovenski Narod«.

Stanovska država

Še komaj pred nekaj leti je bila čudežna rešitev vseh gospodarskih, socialnih, političnih in nacionalnih vprašanj vlada močne roke — diktatura. Ponesrečeni politiki, gospodarstveniki, zlasti pa malomeščani so pričakovali od nje premaganje in uničenje krize ter vzpostavitev njihove gospodarske in politične premoči. Zato so z veseljem pozdravljali odpravo demokracije. Njihove želje in upi pa so se pošteno izjalovili. In zato iščejo zdaj nove čudežne rešitve, katero so — po svojem mnenju — našli v stanovsko urejeni državi.

Za stanovsko urejeno državo, oziroma korporacijsko misel se zlasti ogrevajo zadnji čas razna stanovska društva trgovcev in gospodarstvenikov, v političnem gibanju pa gospoda okoli »Boja«. Da pa si o vsem tem niso niti malo na jasnem, priča zlasti resolucija trgovskih in gospodarskih združenj o novem zakonu o mestih, objavljena 18. t. m. v »Slovenskem Narodu«, kjer se v isti sapi izrekajo za svobodne volitve, avtonomijo občin in — stanovsko zastopstvo.

Ni naš namen podrobno razpravljati o preživelosti stanovske ideje, katere so se oprijeli razni protiljudski fašistični režimi, njeni nesodobnosti, nedemokratičnosti, pa tudi življenjski nezmožnosti, kar je z velikim uspehom dokazal V. Kostanjevec v brošuri »Stanovska država brez maske«, pokazati hočemo danes samo na njeno nedemokratičnost.

Vsakomur, ki vsaj malo pozna razmerje stanov v Sloveniji ali v naši državi, je znano, da je pri nas velikanska večina kmetov in delavcev (pa naj si bo to kmečkih, industrijskih ali duševnih) in da je tisti stan, ki danes zahteva stanovsko ureditev, ki naj bi seveda zaščitila njegove koristi in mu zagotovila gospodarsko ter s tem tudi politično premoč v državi, v primeri z drugimi stanovi v velikanski manjšini.

Če bi ti gospodarstveniki in pridobitniki res mislili pošteno in demokratično, potem bi bilo možno edino le, da bi ostali v stanovsko urejeni državi, kjer tvori večino prebivalstva kmečko in delavsko ljudstvo, oni v velikanski manjšini in

* Ki je ne smemo zamenjati z »Bojevniki«, kot je »Slovenija« že večkrat opozorila.

brez tehtnejšega vpliva na vodstvo državnih poslov. Tega pa seveda nikakor nočejo: iz vseh njihovih resolucij od Skoplja do Ljubljane je namreč vidno vedno eno in isto: želja, da dobe prav oni vso gospodarsko in politično moč v državi v svojo oblast. Tako naj bi torej nezatna manjšina, ki je po zaslugi krivičnega družabnega reda gospodarsko najmočnejša, dobila še večjo možnost gospodarskega izkoriščanja 95% državljanov. Kajti le za to gre in ničesar drugega, nacionalnost, ljubezen do države itd. pa so le puhlice, na katere naj bi se ujeli naivneži.

Da bi ti gospodarstveniki po veliki večini imeli kaj smisla za resnične potrebe in težave ljudstva, pač ne bo nihče verjel, dokler bomo mogli opazovati takšne pojave, kot je na pr. borba gospodarstvenikov proti raznim nad vse pohlevnim socialno zaščitnim določbam obrtnega zakona, ki dokazuje, da hočejo gospodarstveniki, da država z zakonom zaščiti njihove predpravice, na drugi strani pa izroči od njih odvisno osebje njim na milost in nemilost.

Isto pa moremo opazovati dan za dnem tudi drugod, zlasti pri carinski politiki, kjer se skuša zaščititi »naša« industrija pred nevarno tujo konkurenco, da lahko obdrži visoke cene in velikanske dobičke na račun potrošnikov, obenem pa plačuje delavstvu za težko delo mezde, ki so daleč pod ekzistenčnim minimumom.

Uresničenje stanovske ureditve države bi torej pomenilo: absolutno oblast kapitala, uničenje državljske enakosti, gospodarsko, socialno in kulturno suženjstvo. Zato je dolžnost vsakega resnično demokratično in socialno čutečega državljanca, da se z vsemi silami bori proti stanovski ideji za pravo ljudsko demokracijo, ki naj izroči vso oblast delovnemu ljudstvu, kot edini zdravi, pravi in človečni osnovi države. —vek.

V somraku besed drugič

V zadevi »Borbine« literarne in kulturne izvedenosti smo prejeli še tale dopis:

Na članek »V somraku besed« v »Sloveniji« od 1. junija odgovarja »Borba« v predzadnji številki s tisto energično ogorčenostjo, ki je lastna ljudem, ki morajo imeti prav, zakaj zadnji argument jim je po potrebi — fraza in s pestjo po mizi. Zato kulturne debate z »Borbinim« kulturo-noscem biti ne more.

Načelo političnega udrihanja po mizi, ki seveda ni doma v »deželi duhov«, je bilo pri nas s pridom uporabljano že večkrat. To načelo se namreč glasi: izberi iz celotnega pisateljevega dela nekaj stavkov, o katerih veš, da jih lahko imenitno uporabiš v našem zadušnem, nesvobodnem in zastrupljenem ozračju, ki ga je polna tudi naša politična vsakdanjost, ter jih uporabi po svoje brez ozira na celotno pisateljevo delo in brez ozira na to, kak je tvoj namen.

Zato o Mannu romanopiscu, ki je ravno postal znan in priznan tudi izven Nemčije in to tudi tam, kjer z boljše vizmom zares nimajo ničesar skupnega, v »Borbi« ni besedice, ker to ne gre v »Borbin« politični račun. Pač pa je v njenem političnem računu, da izbere iz neke Mannove knjige dva citata tako skrbno, da lahko pita Manna še dalje z raznimi političnimi frazami, nekritično in neprebavljeno importiranimi od drugod, in tolmači te citate po svoje, pri tem pa nastavlja še politično past. Nič ne dé, če je osnovna misel prvega citata poziv k humanosti tudi v politični borbi v imenu svobode mišljenja in človečnosti — zakaj po pojmi »Borbinega« kulturo-nosca so to židovski in framasonski strupi. V komentiranju drugega citata pa se res ne da spuščati, ker je za mislečega človeka — nemogoče.

Razburljiva novica

Debelo jo je natisnilo in z vsemi razpoložljivimi superlativi oskrbelo, namreč »Jutro«, nepričakovano in skoraj neverjetno novico, da je namreč predsedstvo njegove stranke obsodilo bojevništvo. Kdo bi si bil to mislil! Bojevniki, prav Borci, so sicer napadali jutrovec dan za dnem, in ljudje, ki znajo samo poslušati, so takoj veedli, da jutrovcem ne morejo biti všeč. In da ni treba prav nobene posebne izjave za to. Ne, »Jutro« jih je korenito iznenadilo in razodelo skrivnost svojega srca, da mu niso všeč taki, ki ga napadajo. Torej zapomnite si vsi: če kdo »Jutro« napada, se to »Jutro« ne dopada!

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtev ni boljšega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunjca, ki jo vlačijo veter po cestnem blatu; ne bo imel gobeždal za preroke in ne žlobudranja puhloglavcev za razodetje.

Samouprava mestnih občin

Začetk tega meseca je vlada predložila zakonski načrt glede mestnih občin. Mestne občine s samoupravo so štiri: Ljubljana, Maribor, Celje in Ptuj.

»Slovenija« hoče delati za koncentracijo vseh naših duhovnih, moralnih in političnih sil v borbi za trajne pogoje našega svobodnega življenja kot narod (kot kulturno-zgodovinska individualnost). V tem zmislu bo posebno povdarjalo to, kar vse zavedne rojake družijo, ne da bi hotela s tem zanikati diferenciacijo duhov, v kolikor je utemeljena v dejansko obstoječi ločitvi duhovnih, socialnih in gospodarskih interesov. Kdor te težnje odobrava, ga vabimo v krog naših rednih naročnikov.

Jutranja logika

celo »Borbi« ni vseč, čeprav je »Borba« skozi in skozi »nacionalna« (namreč ne narodna!), tako da dela »Jutru« že kar konkurenco v nacionalnem prepričanju. Takole ošteva »Jutrovec«:

V nekem ljubljanskem glasilu se ustvarja mnenje, kakor da je bojevniško gibanje »klerikalna« stvar, ki da se ga naj izogibajo pravoverni monopolpatriotje kaor gadjega gnezda. Nekam čudna je ta trditve, če pomislimo, da je po mnenju te gospode popolnoma v redu, če kak bivši pripadnik SLS pristopi k edino zveličavni stranki monopolcev. Tako na pr. nikdo ni protestiral, ko sta se pojavila v njih sredini (recimo) ljubljanski podžupan g. Evgen Jare in pa sedanji senator dr. Rožič. Bilo bi res zlobno, imenovati oficijelno stranko zaradi teh političnih konverzacij »maskiran klerikalizem«. Ravno tako je z bojevniškim gibanjem, v katerem so seveda tudi »klerikalci«, prav tako kakor v omenjeni politični stranki, ki je pa radi tega prav toliko »klerikalna« kar je po trditvah »Jutra« baje »klerikalna« bojevniški pokret. Če greš v politično skupino »Jutra«, si »nacionalen človek«, pa naj si je sedaj tvoja politična preteklost taka ali taka. Če si pa tako drzen, da si usojš še imeti kako drugo mnenje, se avtomatično zbršijo vse tvoje zasluge za nacionalno stvar, ker drugače po mnenju »Jutra« biti ne more.

Generali

(Konec.)

»Vojna je nadaljevanje politike z drugimi sredstvi«, pravi nemški teoretik vojne Clausewitz. Iz vsake zgodovine sledi, da vojne in politike ni mogoče strogo ločiti. In prav tako nas uči zgodovina, da se je vedno maščevalo nad narodi, če so njihovi vodniki gledali in motrili dogajanje z vojaškega stališča, s stališča takoimenovanih »strategičnih ozirov«. Valovi poljočega življenja narodov so še vedno odnesli vse take ozire in meje na škodo naroda, ki so mu jih hoteli njegovi vojaški vodniki postaviti za »vse večne čase«. In še vselej se je pokazalo, da ni bolj trhle in minljive stavbe, nego taka zgolj vojaškostrategična »večnost«. Napoleona velikaška in z res genialnim umom zasnovana vojaška država se je zrušila, brž ko so ji odpovedali pokorščino narodi, in Francija je bila po vseh strahovitih žrtvah krvi manjša nego prej, prikrašana zlasti za velikansko ozemlje na sedanjem jugu in srednjem zahodu Zedinjenih držav ameriških, kj bi bile sicer s svojimi 40 milijoni ljudi danes francoske namesto anglosaske. Pa še bližji zgled take nesrečne generalske politike imamo. 1871. leta je bil vedno realno-politično misleči Nemški državnik Bismarck odločno proti zasedbi Alzacije in Lorene, razen nekaj strogo nemškega ozemlja. Toda takrat, v pijanosti zmage, so že zdavnaj odločali generali, kakor sploh izvečine v nemški zgodovini. To bo tudi eden poglavitnih vzrokov, da Nemci kljub svoji številnosti niso mogli nikoli postati prava svetovna država, čeprav jih je bilo še pred kakimi 150 leti trikrat toliko kot Angležev. Saj so jim celo nemške kolonije, prav tiste, za katerimi danes nemški generali najbolj vzdihujejo, pridobili nemški trgovci (Lüderitz i. dr.) in odločni avanturisti (dr. Peters) proti volji uradne vojaške Nemčije.

Torej kratko in malo, generali so zasedli in obdržali Alzacijo-Loreno, generali so jo dobrih 40 let pozneje spet zgubili, potem ko je poginilo zato nekaj milijonov Nemcev. In Bismarck je že prej, 1866. leta, komaj preprečil, da niso zmagoviti Prusi vzeli Avstriji Češke in Moravske, kar so na vsak način hoteli zaradi zaokroženih mej. S stališča nasprotnika nemškega imperializma bi skoraj rekli: škoda! Kajti če bi bili to storili, bi se bil nemški imperializem bržkone zrušil še zdavnaj prej, ko bi bili pogoji zanj mnogo bolj neugodni. Daljnovidni in realno misleči Bismarck mu je podaljšal življenje. Toda Bismarck je moral iti. Leta 1914 so v Nemčiji odločali spet samo generali. Odločili so za svetovni pokolj. Človeku bi se zdelo, da je pri tem tudi nemško ljudstvo dovolj trpelo. Pa naj je že bilo, kakorkoli: danes silijo nekdanji premagani generali že spet na površje. Tretje nemško carstvo

Nenavadno novico

nam pripoveduje »Jutro«. Pravi namreč, in zelo resno mu je lice, da so bili vsi banovinski svetniki in delegati jugoslovenske demokratske stranke na tistem znamenitem zborovanju v Kazini zoper »bojevniško akcijo«. Torej vsi demokrati so zoper Bojevnike, pravilneje Borce. Težak je moral res biti ta sklep, potem ko so Borce že toliko in tolikokrat zelo razločno povedali, da so zoper nje.

Amerikanska „vera“

Leta 1916. in 1917., ko je bil predsednik Wilson, je nastala naslednja amerikanska »vera«, ki jo je sestavil na javni razpis William Tyler Page, potomec nekdanjega predsednika Tylerja, iz stavkov ustave, izjave o neodvisnosti ter govorov znamenitih državnikov:

»Verujem v Združene države Amerike kot v vlado ljudstva, iz ljudstva in za ljudstvo; katere prava moč izvira iz soglasja vladanih; v demokracijo v republiki; v neodvisen narod mnogih neodvisnih držav; v popolnoma edino in neločljivo enoto; ki je ustanovljena na načelih svobode, enakosti, pravičnosti in človečnosti, za katere so žrtvovali ameriški domoljubi imetje in življenje.

Zató verujem, da je moja dolžnost do domovine, da jo ljubim, da podpiram njeno ustavo; da se pokoravam njenim zakonom; da častim njeno zastavo in da jo branim zoper vse sovražnike.«

(Masaryk, Die Weltrevolution, str. 240.)

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 15 tednika »Senzacija«, ki izhaja v Zagrebu.

Prepovedana shoda.

Za preteklo nedeljo dne 17. t. m. sta bila prepovedana shoda »Boja« v Sevnici in Rajhenburgu. V sevniskem okraju je imel narodni poslanec Urek v nedeljo shod.

Proslava Bezenška,

Slovenca, ki je ne samo nam, ampak tudi drugim južnim Slovanom priredil stenografijo in bil tudi

vodi bolj ali manj generalsko politiko. In kjer je ta, tudi polom ni več daleč.

Kakor presoja vojaški vodniki vso vnanjo politiko s tesnega obzorja vojaških koristi in strategije, prav tako seveda tudi notranjo. Vedno so se generali radi vmešavali v notranjo politiko, če so se le mogli in smeli. In prav tako ni prišla še nobena država do notranjega miru in utrditve, dokler so jo »vedili« generali. Na Balkanu nam je lahko tak zgled Grčija. Ali prav šolski zgled, kam vodi generalska politika narode, nam daje Španija in romanske države Srednje in Južne Amerike.

Med tem ko vodijo politiko Severne Amerike brez izjeme civilni politiki — tudi Washington je bil le izvoljeni general, sicer pa bogat posestnik plantaž — odločajo v romanski Ameriki z malimi izjemami sami generali. Zato je pa tudi romanska Amerika, navzlic vsemu velikanskemu naravnemu bogastvu, ki za mnogo prekaša bogastvo Severne Amerike, dejansko ubožna, brez moči, in že zdavnaj bi bila postala evropska — deloma morda tudi japonska — kolonija, če bi je ne stražil »strie Sam«, to je anglosaske Zedinjene države.

Gotovo bo torej za vsakega poučeno, če povemo h koncu sodbo španskega znanstvenika o generalih kot politikih. Je to sociolog in zgodovinar Salvador de Madariaga, ki je napisal obsežno delo o Španiji, knjigo, ki je danes gotovo najboljši in najizreplejši vir za proučevanje Španije in njenih vprašanj. Iz te knjige navajamo mesto, ko govori o vladi generala Narváeza, ki je postal španski ministrski predsednik l. 1844 pod Izabello II. Madariaga označuje sam tega generala ko tip, veljaven za vse španske politike-generale. Mi bi samo še dostavili: za vse generale-politike sploh!

»Novi ministrski predsednik je bil zgled političnega generala, tip, ki je bil prekletstvo Španije v novi dobi. Ta značilna podoba ima nekatere pristne narodne predhodnike v zgodovini stare Španije, in nekatere njene poteze spominjajo na dobro znane postave španske preteklosti, ne izvzemši Cida. V 19. stoletju ga vidimo zdaj na liberalni strani (Riego), zdaj na reakcionarni (Narváez), zdaj v nedoločni vmesni zoni liberalnih nagibov in razmerij ter reakcionarnega temperamenta (O'Donnell), toda v vseh primerih je vojaški politik narejen po enem vzorcu, ki ga hočemo tu orisati.

Najprej je domoljub. V politiko ne prihaja po izobrazbenih potih vseučilišča in tudi ne v mladih letih. Prikazuje se pozno, v dobi, ko si je že dobil ime v vojski, ko je njegovo življenje s socialne in stvarne strani že zavarovano. Naravna njegova reakcija je reakcija gledalca, ki se mu zdi ves »česnajoči meh« nezadosten in ki je prepričan, da lahko naredi najboljši red, če le sme uporabljati dostojne vojaške načine. V tem ga utrjuje njegova

sicer zaslužen slovenski pisatelj, se vrši dne 23. in 24. t. m. v njegovem rojstnem kraju Bukovju pri Celju. Opozarjamo pri tem svoje bralce na obširno študijo, ki smo jo priobčili v svoji letošnji 15. številki dne 13. aprila.

Cankar o Ganglu.

V zadnjem »Ljubljanskem Zvonu« priobčuje Govekar nekatera Cankarjeva pisma. Zanimiva je Cankarjeva sodba o podstarostu jugoslovenskega Sokola Ganglu kot književniku. Bolj odklonilno mnenje težko, če je že kdo napisal. Med drugim piše, da odločno odklanja Aškerčevo izdajo Kettejevih pesmi, ker je Aškerc izpustil umotvore, »katerih en sam verz ima več vrednosti, kot (izvzemši Župančiča) vse tiste pesmi, ki jih je priobčil letošnji (nam. l. 1900. Op. ur.) Zvon in gotovo več, kot Ganglovi zbrani spisi«.

Orjuno nameravajo ustanoviti.

V »Delavski politiki« beremo: »Ker je poteklo 6 mesecev, od kar so bila vložena pravila za ustanovitev »Orjune«, nameravajo baje demokrati obnoviti delovanje te organizacije. Kakor se zatrjuje, rabijo demokrati »Orjuno« kot protiakcijo proti »Bojevnikom«, ki jim postajajo v zadnjem času neprijetni. Enemu izmed bivših voditeljev »Orjune« so baje že obljubili daljši dopust, da se bo lahko posvetil organiziranju »Orjunašev«.

Ubogo Prekmurje.

V listih beremo med najnujnejšimi zahtevami slovenskega Prekmurja na drugem mestu tole: Dovolj naj se kupovati živino v Prekmurju tudi drugim trgovcem z živino, zlasti pa naj se razdeli kontingent za izvoz živine tudi med druge izvoznice. Kakor vidimo iz tega, gre za trgovski monopol, ki ga občuti vsaka hiša in vsak hlev, pa ga menda ne vidi tudi prekmurski narodni poslanec g. Benko.

Popravek.

V zadnji številki »Slovenije« je bilo v apelu KPA na slovensko javnost ime načelnika akcijskega odseka napačno javljeno. Načelnik akcijskega odseka je cand. phil. Tivadar Jožef.

Širite in naročajte naš tednik!

nevednost in nagnjenost, misliti v preprostih pojmih, ki so naravni za vojščaka. Njegova predstava o zakonih je manj predstava kot razdraženo nastrojenje, kakor bi ga nekako utegnil imeti dober pešec, ki mu ovira pri vsakem koraku pot bodeča žica. On ve za pravi cilj. Tudi vidi ga. Doseči ga hoče naravnost. Vsak ugovor je ovira.

Španski politikujoči general, vse eno če je v svojih mislih liberalen ali reakcionaren, je reakcionaren po svojem temperamentu. Poglavitno je zanj, kar se mu zdi dobro, ne pa sodelovanje misli in koristi. V najboljšem primeru spada med prosvetljene despote 18. stoletja, v najslabšem je orientalski samosilnik — toda pošten. Kajti čut za čast je pri teh zanimivih ljudeh močno razvit, dejstvo, ki ga njihovi nasprotniki nočejo vedno priznavati, ker je ta čut subjektiven in lahko ukazuje kakemu drugemu kaj drugega in nasprotnega. Vojaški politik je izražen individualist; prirojeni individualizem, s katerim prihaja vsak Španec na svet, je pri njem prenapet po častizelnosti in vojaškem temperamentu. Vojaška vzgoja ne de dobro Špancu, ker je nagnjen od vsega začetka k oblastizelnosti, ki jo še bodri prisilni red pravice ukazovanja in dolžnost pokorščine. Pač pa potrebuje Španec vzgoje v umetnosti, priti si do srede pota nasproti in delati za skupnost. Pri ponosu in neodjenljivosti Španca utegne imeti taka vzgoja samo uspeh, če budi njegovo zanimanje za stvar in ne s tem, da izsiljuje podrejenost pod predstojnika. Teh in drugih poglavitnih dejstev španskega življenja ne razume politikujoči general, ker se ukvarja z zunanostmi.

Kar mu je poglavitno, je »red«. Vojaški nazor o redu je mehaničen. Če so postavljeni možje v troje ali četvero, je to red; če bi jih mogli postaviti vse po njihovi velikosti, bi bil to nebeški red. Vsi vojaški »vodniki« Španije so bili kakor obsejani od te zaverovanosti v red in pozabljeni so, da je najbolj strašilen primer nereda narod, ki je postavil na čelo državljanske vlade generala. Materialistična, kakor njihov pojem o redu, so njihova sredstva, napraviti red. Palo y tente tieso: Eno s cepeem in ravno stoj!

Kajpada protestira proti svobodi tiska. Svoboden izraz mnenja je prava pot do pravega reda, toda on ne ve, kaj je pravi red. Vsi generali, tudi tisti, ki so prišli v politiko skozi liberalna vrata, so bili nesposobni vladati brez cenzorja. Po nekem naravnem nagibu so naredili politično polje za razposad tvarnih sil, kjer so vedeli, da so močnejši. Pa naravnem nagibu mrzijo svoboden tisk, če tudi obrazlagajo svojo mrznjo z razlogi, katerih ubožstvo je nadaljnji povod, ovirati dostop svežega zraka v rastlinjak, ki ga je ustvarila cenzura.«